

Kinderen van gisteren

Knisper Fogata

1. De geboorte van Maryem

Juffrouw Ruth, van de tweede kleuterklas, had een speciale band opgebouwd met de familie Vervaeke, van wie Leentje, het jongste dochtertje, bij haar in de klas zat. Het jaar voordien had ze lesgegeven aan zusje Liza. Daarvoor ontfermde ze zich over hun zoontje Andy en nog een jaar vroeger over het oudste dochtertje Lina. Gedurende het laatste trimester, van het vorig schooljaar, moest Andy naar een 'Kolonie' te Esneux en Lina en Liza naar een 'Kolonie' te Kraainem omdat moeder Godelieve ziek was. Zo kreeg ze, gedurende drie maanden, de gelegenheid om enkel voor Leentje en baby Steven te zorgen. Ruth had vernomen dat die 'Kolonies' speciale kindertehuizen waren waar vooral kinderen uit arme gezinnen een tijd naartoe gestuurd werden. Dat kon gebeuren om het gezin te ontlasten, om de kinderen de gelegenheid te geven wat aan te sterken, of om lastige kinderen discipline te leren. Er werd nogal gemakkelijk aangenomen dat heel wat arbeiders met grote gezinnen, hun kinderen niet goed konden opvoeden. Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (NWK) kon dan bemiddelen om de kinderen gedurende een tijd te laten opnemen.

Nu waren alle vijf de kinderen al zes maanden samen thuis. Daar ze af en toe op huisbezoek ging bij haar leerlingen, beseft Ruth dat het bijna een onmogelijke taak was voor deze ouders om alle dagen te voorzien in het nodige. Nog nooit in haar leven was ze zo betrokken geraakt bij het wel en wee van een groot, jong gezin. Langs de ene kant bewonderde ze het gedreven paar dat graag veel kindjes op de wereld zette. Langs de andere kant had ze er veel vragen bij. Volgens haar was het duidelijk dat de te kleine woning waarin hun kroost opgroeide, en het feit dat ze met velen waren, de ontwikkeling van de kinderen verstoorde. Daarbij was Godelieve blijkbaar niet zo sterk en geraakte ze steeds meer uitgeput. Hun meest nabije familieleden hadden ook gezondheidsproblemen, zodat ze onvoldoende ondersteuning konden bieden.

Ruths eigen leven was totaal anders. Ze groeide op samen met één broer. Ze waren beiden juist voor de Tweede Wereldoorlog geboren. Zij had altijd een eigen kamer gehad, met haar speelgoed, haar schatten, haar ruimte om te lezen en te studeren. Vader had een winkel met allerlei elektrische huishoudtoestellen dicht bij het centrum van Aalst. Tijdens de oorlog moesten ze de winkel een tijd sluiten, want vader werd door de Duitse politie opgepakt en verplicht tewerk gesteld. Gelukkig bleef moeder thuis met haar inwonende ouders. Als klein meisje beseft Ruth niet goed wat er allemaal gebeurde. Ze herinnerde zich die tijd als een speciale periode waarin ze leerde hoe ze vlug naar

de kelder moest lopen als er sirenes loeiden. Vader had de kelder goed ingericht voordat hij weggevoerd werd. In de kelder stond een kast met conservenblikken en andere voedingswaren die men voor langere tijd kon bewaren. Hij zette daar ook flessen gevuld met water of met andere soorten dranken. Grootvader had nog een gasvuurtje beneden gezet en eveneens voor een paar matrassen en dekens gezorgd. Soms ging Ruth met haar broer in de kelder spelen. Wat keek ze uit naar die fantasiespelletjes! Het was haar pas jaren later gaan verwonderen dat ze vooral mooie herinneringen had aan de oorlogsjaren. Zelfs het feit dat vader moest vertrekken ervaarde ze niet als een pijnlijk gebeuren. Haar werd verteld dat hij op reis was om niet te moeten gaan vechten. De keren dat ze hem echt miste, troostte ze zich met de gedachte dat hij veilig was terwijl de soldaten in de strijd konden sterven. Na de wapenstilstand werd er in haar omgeving niet veel verteld over de oorlog en ze groeide op in de veronderstelling dat haar familie niet zoveel geleden had als vele andere.

Terjoden, het pendeldorp waar Ruth werkte, lag op vijf kilometer afstand van Aalst. Zij overbrugde de afstand met haar fiets. Brussel bevond zich op 25 kilometer afstand. De rechtstreekse treinverbinding en de verbeterende economische toestand van het land, maakten dat steeds meer mensen in en rond het gehucht gingen wonen. Sinds een paar jaar was het er veel aantrekkelijker geworden doordat het wegdek van kasseistenen vervangen werd door een

van asfalt. Ook de leidingen voor stromend water waren een pluspunt. De dorpelingen ruilden de traditionele waterput in voor leidingwater. Na vier jaar oorlog werkten alle mensen hard om uit de crisis te geraken. De moderne huishoudtoestellen die op de markt kwamen motiveerden hen duidelijk. Daar steeds meer vrouwen buitenshuis gingen werken waren ze vooral verlekkerd op de elektrische apparatuur waardoor ze de huishoudelijke taken gemakkelijker en vlugger konden uitvoeren. Een wasmachine, een keukenrobot en een stofzuiger stonden vooraan op de verlanglijstjes van koppels die aan trouwen dachten. Ook de verkoop van platendraaiers, bandopnemers en zwart-wit tv's zat in de lift.

Haar vader had verstand van handel drijven en verdiende goed. Hij was elektricien van beroep en hij verzekerde zijn klanten dat hij, voor een vriendenprijsje, instond voor het onderhoud en de reparatie van de apparaten die ze bij hem kochten. Deze extra service werd gewaardeerd door zijn klanten en zo bouwde hij zijn goeddraaiende zaak uit. Als hij weg was, stonden haar moeder of haar grootouders in de winkel. Zij had altijd veel familieleden in de buurt en die wisten goed hoe ze de zorg voor elkaar en het werk in de winkel konden combineren. Als jonge kleuteronderwijzeres leerde zij, via de school, een heel ander gezinsleven kennen en ze voelde vooral medelijden met de kinderen Vervaeke. Kon zij als onderwijzeres iets betekenen voor

hen? Kon zij meehelpen om de kleintjes voor te bereiden op het leven, ondanks de moeilijke thuissituatie?

Godelieve Vervaeke beviel op 26 januari 1961 weer van een meisje. Bert, de papa, was thuis gebleven van zijn werk om dicht bij zijn vrouw te kunnen zijn. De dag daarna was hij, zeer plichtsgetrouw, weer gaan werken om geen inkomsten te verliezen. Hij werkte in een bedrijf waarvoor hij industriële tapkasten en koelkasten installeerde. Een baan met veel overuren, waardoor hij regelmatig de laatste trein miste en dan, zeer laat, te voet vanaf het station in Erembodegem naar huis moest. Moeder Godelieve had voor de bevalling met de zuster directrice afgesproken om de kinderen zo lang mogelijk op school te laten. Toen de directrice aan Ruth vroeg om op woensdagnamiddag toezicht te houden in de school, om zo de opvang van de kinderen te verzekeren, had ze spontaan voorgesteld om met hen op bezoek te gaan bij hun moeder en zusje, in de kliniek van Aalst. Het schoolhoofd gaf haar toestemming. Ze was na school haar plan gaan voorleggen aan Bert en hij had er geen bezwaar tegen dat zijn kinderen de volgende dag met haar naar de 'materniteit' zouden gaan. Ruth was blij omdat ze Lina, Andy, Liza en Leentje kon verrassen met dit onverwachte uitstapje. Steventje was pas veertien maanden oud en kon thuisblijven bij Josée, de familiehulp. Het was januari en heel koud, maar dat deed de kinderen niet, die waren in vakantiestemming. Gelukkig hadden ze

elk een zitplaats in de bus. Leentje wou naast haar juf zitten, maar ook de anderen zochten contact om te verklappen wat ze mee hadden voor moeder en de baby. Allemaal hadden ze een tekening gemaakt. Leentje had daarbij haar fopspeen mee, als geschenk. Lina had haar popje meegebracht voor de baby. Liza toonde een zakje met daarin spaarcentjes en Andy had een boterham met kaas mee voor moeder. Ruth was onder de indruk. Ze moest toegeven dat de kinderen creatief en weldoordacht bezig geweest waren om van het bezoekje iets heel bijzonders te maken. Ze observeerde de vrolijke bende en merkte dat ze, ondanks hun verschillende karakters als een kluwen aan elkaar hingen. Het was onmogelijk om het hart van een van de bengels te veroveren zonder een duidelijk positieve houding naar de anderen toe. En wat waren ze blij met het zusje! Van andere leerkrachten kreeg ze wel eens te horen dat de kinderen onhandelbaar en stout waren, maar dat was haar ervaring niet. Daar ze allemaal bij haar in de klas gezeten hadden wist ze hoe ze hen kon motiveren, en zij vertrouwden haar.

Liza kwam ineens tussen haar en Leentje staan en fluisterde in haar oor: "Vandaag is het mijn verjaardag. Ik word zes jaar!"

"Maar dat is fantastisch," reageerde Ruth verrast. "Jij hebt dus een verjaardagszusje gekregen."

Liza sloeg haar ogen fier op terwijl ze knikte. Daarna keek ze dromerig door het aangeslagen busvenster en zei: “Ja, moeder beloofde me een zusje voor mijn verjaardag!”

In Aalst moesten ze overstappen op een andere bus. Het was beginnen sneeuwen en de kinderen gierden van plezier. Toen ze uitstapten bij het Onze Lieve Vrouw ziekenhuis, lag er al een sneeuwtapijt van een paar centimeters dik.

“Mogen we straks een sneeuwman maken?” vroeg Andy.

“We zullen zien of daar tijd voor overblijft,” reageerde Ruth. “Laat ons eerst maar eens op bezoek gaan bij jullie moeke en bij Maryem.”

In een winkeltje in de Groenstraat kocht Ruth een boeketje rozen. De kinderen liepen naar de ingang van de kliniek en wachtten ongeduldig. Bij de ingang bevond zich een klein lokaaltje. Daar vroeg Ruth op welke kamer mevrouw Vervaeke lag. Een oudere dame, met keurig gekapt haar en een bril op de neus, zat achter een venstertje. Ze nam een groot boek, waarin de patiëntengegevens stonden, en antwoordde dat ze op de ‘materniteit’ op kamer 236 lag. Nog voor juf Ruth iets kon zeggen, stoven Andy en Liza de trappen op.

“Wacht toch even, zodat we samen naar binnen kunnen gaan,” riep ze hen na, maar ze luisterden niet.

Lina en Leentje bleven braaf bij haar. Samen gingen ze de brede trap op, doorkruisten meerdere ziekenhuisgangen en kwamen aan op de ‘Moeder-kind afdeling’. Van ver

zag ze de twee voorlopers aan een deur staan. Dat deed haar deugd. Nu kon ze hen nog op het hart drukken om rustig en beleefd te zijn in de kamer. Ze klopte aan en nadat ze ‘ja’ hoorden gingen ze binnen.

Godelieve lag in het bed aan het venster met Maryem in haar armen. Een andere dame, met een heel dikke buik, lag in het bed bij de deur. Naast haar zat een bezoeker, wellicht haar man. Hij trok het gordijn tussen beide bedden dicht.

Het gezicht van Godelieve straalde bij het zien van haar kinderen, vergezeld van hun juf. Ontroerd zei ze: “Zo’n belangrijk bezoek had ik niet verwacht! Ik ben echt blij jullie te zien. Vertel maar eens gauw hoe het gaat.”

Juffrouw Ruth nam het woord: “Godelieve, allereerst willen wij je gelukwensen en je deze bloemen geven. De kindjes hebben ook allemaal iets meegebracht voor jou en hun zusje. Dat willen ze zeer graag afgeven, maar mogen we eerst het kleintje eens bekijken?”

Moeder legde het bundeltje op de bedsprei. Voorzichtig maakte ze het gezichtje van de baby helemaal vrij en toonde het slapende meisje aan haar zusjes en broertje. Vier paar kinderogen keken verwonderd en bewonderend naar het kleine wezentje op moeders bed. Lina ontdooide als eerste en legde haar popje naast de baby. Daarna gaf ze haar tekening aan moeder.

“Lina, moet je niets zeggen?” vroeg Ruth nieuwsgierig.

Lina keek even naar de juf en daarna naar moeder en zei verlegen: “Alstublieft, moeder.”

Ruth voelde ineens een koude rilling. Die korte beleefdheidsformule had ze niet verwacht. Lina was zoveel veranderd. Ze was acht jaar, maar er was duidelijk iets gebeurd waardoor ze zo introvert en op haar hoede was. Andy was nog steeds heel druk en bijdehand. Als tweede oudste legde hij uit dat hij een tekening had gemaakt van de zon en de zee om zijn zusje te verwelkomen. Daarna haalde hij zijn pakje uit zijn mantelzak en zei plechtig: “Moeder, hier een lekkere kaasboterham, opdat je niet weer ziek zou worden, want met Maryem erbij zul je nog meer moeten werken dan vroeger!”

Moeder nam de boterham dankbaar aan en beloofde hem straks op te eten, nadat ze weg waren.

Leentje kon zich niet meer inhouden en kroop op het bed.

“Ik heb mijn ‘tut’ meegebracht. Nu heb ik die niet meer nodig, maar ons Maryemmetje wel.”

Iedereen wist hoe belangrijk de ‘tut’ was voor Leentje. Als ze de fopspeen niet vond kon ze niet slapen. Dat ze die als geschenk meebracht betekende dat ze bereid was haar taak als oudere zus ernstig te nemen. Moeder keek haar vierjarige dochttertje vertederd aan en verzekerde dat ze de ‘tut’ zeker aan Maryem zou geven als die weende.

Liza was onopgemerkt dicht bij de baby gaan staan. Ze had haar vingertje tussen het knuistje van Maryem gesto-

ken en was helemaal in gedachten verzonken toen moeder vroeg: “En jij, Liza?”

Liza schrok, maar herpakte zich vlug. Ze keek rond en richtte zich dan met vochtige ogen tot moeder: “Bedankt voor dit allermooiste verjaardagsgeschenk! Ik zal altijd voor Maryem zorgen en haar beschermen. Ik bracht spaarcentjes mee, niet alleen van mij, eveneens van Andy, Lina en Leentje, omdat we weten dat een kindje kopen zeer duur is. Wij willen graag wat bijleggen zodat jij haar alles zou kunnen geven.”

Godelieve werd emotioneel. Ze vond het erg dat de kinderen wisten dat er soms geldgebrek was. Nu wilden ze voorkomen dat hun zusje honger zou lijden of iets tekort zou komen. Allen hadden ze een geschenk meegebracht waardoor ze uitdrukten dat ze mee wilden instaan voor het welzijn van Maryem. Ook de boterham voor haar eigen gezondheid wees daarop. Misschien leefde bij de drie oudsten angst om weer van haar gescheiden te worden als ze haar niet meehielpen bij haar taak als moeder. Liza had zeker te veel geleden onder de scheiding. Vooral aan haar zag ze dat de tijd in de ‘Kolonie’ te zwaar geweest was.

Godelieve stuurde de kinderen naar de verpleegkundigen met de opdracht een vaas te gaan halen voor de prachtige bloemen. Ondertussen kon zij met juf Ruth een en ander bespreken. Ze voelde zich nog zeer moe. De zwangerschap en de bevalling hadden enorm veel van haar geëist.

Toen ze Ruth bedankte voor haar opmerkelijke inzet kon ze de tranen niet bedwingen.

“Echt, Ruth, ik weet soms niet hoe het verder moet. Ik zie al mijn kinderen heel graag maar ieder kleintje maakt me zwakker. Ik vrees dat ik minder en minder voor hen zal kunnen zorgen. Ik ben zo bang dat ze terug naar de ‘Kolonie’ moeten,” jammerde ze.

Ruth dacht al een paar jaar geleden, van voor de geboorte van Steven, dat Godelieve er helemaal onderdoor zou gaan. Andy zat indertijd bij haar in de klas en ze wou weten waarom hij afwezig was. Tijdens haar eerste huisbezoek had Godelieve verteld dat ze juist een onvolgroeid kindje verloren had. In die tijd had ze haar beter leren kennen. Ze leed toen minstens aan een postnatale depressie.

Ze vroeg haar nieuwsgierig: “Maar, Godelieve, waarom kozen jullie dan voor nog een baby?”

De kersverse moeder keek haar verwonderd aan.

“Kiezen?” herhaalde ze. “Wij kiezen niet hoeveel kinderen wij krijgen. Dat is gewoon Gods wil.”

“Hebben jullie daar dan niets over te zeggen?” wou Ruth weten.

“Nee, want Hij heeft ons zo gemaakt. Sommige koppels geraken aan geen kinderen en wij krijgen ze gemakkelijk,” antwoordde Godelieve overtuigd. Ze voegde eraan toe: “Wij zijn katholiek en doen ons best om volgens de regels van God en de kerk te leven.”

Ruth weerlegde: "Mijn ouders en ikzelf zijn ook katholiek, maar wij denken daar toch anders over."

"Hoe dan?" vroeg Godelieve. "Hoe kan men als getrouwd, gelovig koppel, voorkomen dat er kindjes bijkomen, zonder te zondigen? Mijn man heeft normale behoeftes en als hij mij aanraakt ben ik direct zwanger. Ik kan van hem niet vragen dat hij zich altijd bedwingt. Ik kan hem ook niet naar de hoeren laten gaan. We kunnen toch niet anders dan de kindjes krijgen die God ons geeft?"

Ruth begon te begrijpen wat er zich afspeelde in dit gezin en probeerde Godelieve voorzichtig warm te maken voor enige vorm van voorbehoedsmiddelen.

"Godelieve," zei ze zachtjes, om de 'buren' niet te storen, "ik denk dat jij en je man eens met de dokter en met mijnheer pastoor moeten praten, want er bestaan nu middelen om een vrouw te beschermen tegen ongewenste zwangerschappen. Het kan toch geen zonde zijn om te kiezen voor uw gezondheid en voor het welzijn van uw kinderen!"

Godelieve antwoordde zwakjes: "Ik heb dat al voorgesteld aan Bert, maar hij is er stellig van overtuigd dat wij onze plicht moeten doen als echtpaar. Daarbij veel bidden tot God, Onze Vader, opdat Zijn wil moge geschieden in ons leven en opdat Hij de kinderen, die Hij via ons wil, zou willen beschermen. Volgens Bert ligt ons leven in Zijn handen en mogen we zelf het touw niet in handen nemen."

Ruth wist niet direct wat ze daarop kon zeggen. Aangezien ze les gaf in een katholieke school moest ze opletten

dat ze geen theorieën verkondigde die in strijd waren met de leer van de Kerk. Ze keek ineens bezorgd rond en zei: "Ik zal eens gaan kijken waar de kinderen blijven. Een vaas halen kan toch zolang niet duren?"

Ze ging de kamer uit en keek rond. De kinderen waren nergens te bespeuren, niet in de gang, niet in het kantoor bij de verpleegsters, niet in de aanpalende gangen. Ze bracht Godelieve op de hoogte en vroeg: "Zal ik ze gaan zoeken?"

"Ach, neen," antwoordde Godelieve, "ze zullen waarschijnlijk naar de te vroeg geboren kindertjes zijn, dat is een traditie."

Zo kreeg Ruth nog wat meer tijd om met Godelieve te praten. Een kwartier later kwamen de kinderen binnen, met een vaas.

Moeder reageerde: "Ha, daar zijn jullie eindelijk terug. Ik begon al ongerust te worden. Moesten ze die vaas nog maken?"

Ze keken allemaal naar Lina en het viel Ruth op dat ze onderling afgesproken hadden dat zij het zou uitleggen.

"Moeder, we zijn eens op verkenning gegaan, tot aan de kinderafdeling. Daarna zijn we in de kapel gaan bidden voor jou en voor Maryem."

Daar zat Ruth, verbluft. Ze had wel al opgemerkt dat de kinderen de Bijbelverhalen kenden, die ze in de klas vertelde, maar dat ze alleen naar een kapel zouden gaan, om te bidden voor hun moeder en zusje, dat vond ze ongelooflijk.

Wat ze pas jaren later te horen kreeg, was dat de kinderen ook door de gangen hadden gerend en verstoppertje hadden gespeeld. Ze waren eveneens gaan rondneuzen op de vierde verdieping. Daar brandde enkel noodverlichting en was het akelig stil. Toen Andy de anderen vertelde dat ze zich op de afdeling van de doden bevonden, waren ze angstig geworden. Bijna had hij een deur opengedaan van een van de kamers, maar Leentje was keihard gaan wenen en daarom had Andy de deur toch dichtgelaten. Wat zij toen niet wisten, was dat het een gang was van het internaat waar op dat moment niemand aanwezig was. De inwonende studenten waren in de les of liepen praktijk op een van de vele afdelingen. Voor de meisjes was het een griezelgang, vandaar dat ze besloten hadden om er met moeder niet over te praten. Dat de kinderen goed wisten wat ze wel en beter niet konden delen met volwassenen zou nog dikwijls blijken.

De vrouw, die naast moeder lag, kreunde luid. Verpleegsters kwamen haar weghalen en Liza dacht hardop: “Misschien heeft ze wel een vreselijke ziekte en moet zij nu naar een andere afdeling!”

Andy merkte op dat haar buik waarschijnlijk zou ontploffen, waarop Lina reageerde dat ze dan wel dood zou gaan.

“Gaat ze dan naar de griezelgang?” vroeg Leentje.

Ineens keken ze allen naar haar en Leentje beseftte dat ze iets te veel had gezegd.